

Bloot mens.

Jelleke Wierenga. 2009. Pretoria: Protea Boekhuis. 93pp. ISBN: 978-1-86919-311-9.

Die titel van die bundel skep sekere verwagtinge by die leser, naamlik die mens geteken in sy weerloosheid vanweë sy blootheid of naaktheid, maar ook "sonder meer" en "slegs" of "eenvoudig" (WAT, 1970: 447). Saamgelees met die bundelmotto – "opgedra aan almal / wat nie geoor word nie / wat nie gemond is nie" – is die verse waarin die mens gestroop of "bloot" verwoord word, die sterkste in die bundel.

In ses afdelings verwoord Wierenga (buiten titelblad se spelling verskil) die mens in verskeie gedaantes: "(w)aar die manne bottel-/bekkend sport dawer", "(w)aar vroue wortelkoek / met *Wenresepte* en sweer Sunlight / seep skottelgoed die skitterendste". Of as BB(reytenbach)-bewonderaar, selfmoordenaars, maar veral die spreker in die afdeling "Profiel" met die gedig "Kantwerk" (25):

Tuinwerk.

In blou kantbroekie.

Son op die land.

En lyf.

Buurman.

Op soldertrap.

Sien.

Wat jy sien.

Hier.

Is ek.

Kant.

En kaal.

Die gedigvorm dra by om die "bloot mens"-likheid te verwoord. Die gestroopte sintaksis gee stukrag aan die waargenome "(k)ant (en) kaal"-kantwerk van die figuur. Die mens wat deur die digter verwoord word, is "sommer net so" (26) – dus in die metafoor van die bundel, "bloot mens". Die gestaltes waardeur die vrou geteken word in "Argetipies" (28-9) sluit in "die rebel", "die bang kind", "die

soeker", "die woordemaker", "die kluisenaar-kunstenaar", "die saboteur", "die heldin", "die minnares-hedonis" totdat sy "weerloos: sy" word.

Die digter teken ook die "Galery Gewese Geliefdes" in bloot menslikheid in die gedigte "Mondwond" (36) en "Van Blou" (38). In die gedig die "Ronde ridder" word afgereken met die aangesprokene en "sny die verbinding" om haarself te red in die gedig "Hoe gaan dit nog met jou adiposity" (40). Die twee geliefdes se verhouding word menslik verwoord in "Epos sonder Helde of Hedinne" (43-8). Die strofe:

maar geen tongval van die liefde
of enige variant of variëteit soos
liefie diefie diertjie duifie
net dwingend

stel die aard van die verhouding direk en eerlik waar die man die vrou tipies kolonialisties kom verower. Dit is nie 'n sentimentele profiel van die twee geliefdes wat in hierdie gedig aan bod kom nie, maar 'n gestroopte en pynlike verslag van sy geweld en verowering van die vroulike liggaamsterrein.

Met die afdeling "Aan- en uitklag" skroom Wierenga nie om die mens se vernielhand op die omgewing aan die kaak te stel nie. In gebedstyl (53, 56-7) word mens en dier as die weerloses aan God opgedra vir regverdige behandeling:

Wel wetende

hoe die weerloses onder

die vreeslike voet die inhalige hand die doldom denke

sou steun sou kreun:

God

Wierenga maak ruim gebruik van aanhalings in die bundel. Gedigafdelings word met motto's voorafgegaan, maar ook plek-plek by afsonderlike gedigte. Inderdaad 'n galery manskrywers met wie sy gesprek voer soos

o.a. Breytenbach, Milan Kundera, W.G. Sebald, Mike McCormack, Fernando Pessoa en N. P. van Wyk Louw. Laasgenoemde word in die gedig "Dislojale verset" herskryf in nie alleen die prosa-opstel se titel van destyds nie, maar ook met die motto-verwysing na Raka en Koki. Dit is egter vir my soms moeilik om meer betekenis as bloot dekorasie met hierdie werkswyse te bepaal. Die lang aanhalings word nie genoegsaam in die afsonderlike gedigte verreken om te oortuig nie.

Gedigte wat my in hierdie bundel sal bybly, is dié waarin die digter nie met 'n patroonmatige klank- en woordherhaling werk nie. Vergelyk die volgende voorbeelde: "Waarom so pervers om uit 'n vers passie te pers?" (11), "geheel heel" (26), "teë die feë" (27), "volgende volg" (91). Dit is ook die bewustelike rymspel in "Die situasie" (62) en die twee laaste tersienes in "Rekenskap" (89):

ek was net pot
pot
potensiaal

gemorste
mat
materiaal

wat my nie van die klankkrag van poësie oortuig nie. Afsiesien van die p-klankspel-palpitاسies in die gedig "Profiel" (23) is daar nie vir my genoegsame kohesie tussen die klankoordad en woordbetekenis nie.

Dit is egter die gedigte sonder oordad truuks, rymdwang en onoortuigende woordomruilings wat *Bloot mens* 'n rakplek kan besorg. Gedigte wat my beïndruk het, is "Vliegelied" (30), "Epos sonder helde of heldinne" (43), die volledige afdeling "Aan- en uitklag" (53-67), "Die geheim van die geheim" (78), "10 September 2007" (86) en "Op pad" (88) asook "Waarneming" (uitgesluit die dwangherhalings) (91). Die gedig "Kankerkuur" (12) is 'n kragtige verwoording van die pen as instrument om verby "die pynproses" te dig:

Die antidood bloei blou
uit vingers wit
skrif ná skrif
staar sy
hoe uit die see sleur
selakant na lig na lug;
letters woorde sinne.

Bloot mens is 'n versdebuut wat die weerloosheid van menslikheid aan die orde stel, maar is plek-plek nog te onafgerond en gemaakslim om my te ontroer. Die irriterende klanken en woordherhalings is net té oordadig sodat die tema van "bloot mens"-likheid deur verfraaiing gekelder is.

Marthinus Beukes
Universiteit van Johannesburg,
Johannesburg

Swartskaaap.

Odetta Schoeman. 2009. Kaapstad: Kwela Boeke. 380 pp. ISBN: 978-0-7957-0285-3.

Dit is telkens opwindend om 'n debuutroman in Afrikaans te lees, een van 'n toenemende hoeveelheid nuwelinge wat variasie bring en meeding om 'n plekkie in die kanon. Soms is hierdie nuwelinge die produk van wedstryde, soms van die kreatiewe skryfskole wat nou aan talle universiteite bestaan, en soms onafhanklike pogings van aspirant skrywers wat 'n gewillige uitgewer kry (soos dit by *Swartskaaap* die geval is).

Die eerste paar sinne van die agterplat skets in kreatiewe, oorspronklike letters die essensie van die roman: "Dit is die eighities. Die era van Gé Korsten en Bles Bridges, van Joey Haarhoff en Gert van Rooyen. Die valley: Benoni, Boksburg, Vaaloewer en Vereeniging, en die ander kant van die railway tracks". Die paragraaf wat hierop volg, in normale lettertipe, gee verder die leidraad